

مسئولیت انتشار این نشریه بر عهده تحریر است که جزوالت به نام وی چاپ شده است. کپیجه حقوق بنسملل عموم بر کونه کس بر دای پکود قانونر دارد. بنیاد علمر آموزش مهر

کپیجه راز حقوق

بین الملل خصوصی

بخش نخست : کلیات و تاریخ تحول تعارض قوانین

بخش اول : تابعیت

(۱) تعریف تابعیت

تابعیت رابطه ای سیاسی است که فرد را به دولتی مرتبط می سازد و دارای دو مشخصه ی اصلی سیاسی و معنوی می باشد.

(۲) فواید تابعیت در حقوق بین الملل خصوصی

عاملی برای هویت ملی اشخاص است.
موجب تمتع شهروندان از حقوق شهروندی می باشد.
موجب برخورداری شهروندان از حقوق سیاسی، حق اشتغال و مناصب سیاسی می باشد.
باعث حمایت حقوقی و سیاسی دولت ها از مصالح اتباع می باشد.
مبتنی بر تعهدات و وظایف افراد در برابر دولت های متبوع خود در رابطه با خدمت نظام وظیفه، مالیات و دفاع از کشور می باشد.

(۳) انواع تابعیت

۳-۱- تابعیت ارضی

تابعیت ارضی عبارت است از طریقی که تابعیت اشخاص از محل تولد آنان مشخص می شود و اصطلاحاً به آن تابعیت محل تولد یا سیستم خاک اطلاق می شود.

۲-۳- تابعیت اصلی

تابعیت اصلی تابعیتی است که قانون به یک نفر براساس تولد اعطا میکند و میتواند براساس سیستم خون (نسب طفل به والدین) یا سیستم خاک (محل تولد اطفال) باشد.

۳-۳- تابعیت اکتسابی (مشتق)

تابعیتی است که از پذیرش تابعیت کشور دیگر به دست می آید.

۴-۳- تابعیت اشتقاقی

تابعیتی است که بعد از تولد تا زمانی که شخص زنده است در اثر اعمال حقوقی شخص یا نماینده قانونی او تحصیل شود. مانند کسب تابعیت در اثر ازدواج.

۵-۳- تابعیت تبعی

به تابعیتی که به مناسبت ازدواج به زوجه داده می شود و برای فرزند بودن به فرزند صغیر تحمیل می شود، تابعیت تبعی می گویند .

۴) سیستم های حقوقی حاکم بر تابعیت

هر شخص به محض تولد تابع دو سیستم حقوقی است که تعیین کننده ی تابعیت اصلی او می باشد.

این دو سیستم عبارتند از سیستم خون و سیستم خاک.

۴-۱- سیستم خون

انتقال تابعیت والدین یا یکی از آنان به طفل پس از تولد، بر اساس سیستم خون می باشد. سیستم خون بر اساس سه نظریه ی منفعت طلبانه، نژادی-ملی و نظریه راهبردی (احیای غرور ملی) می باشد.

این سیستم خود بر دو نوع مطلق و نسبی می باشد. بر اساس سیستم مطلق خون، پدر و مادر، هر دو می توانند تابعیت خود را به فرزند منتقل کنند. اما بر اساس سیستم نسبی خون، فقط پدر می تواند تابعیت خود را به فرزند خود منتقل نماید. در حقوق اسلام سیستم نسبی خون مورد پذیرش قرار گرفته است و اکثر کشورهای اسلامی تابع سیستم خون هستند.

طرفداران سیستم خون به دو دسته تقسیم می شوند :

طرفدارانی که از بعد غیرحقوقی مدافع سیستم خون هستند و بر مبنای تهاجمی و نژادپرستانه از این رژیم حمایت می کنند. مثل صهیونیسم، فاشیزم و نازیسم.

طرفدارانی که از بعد حقوقی به مسئله نگاه می کنند و دارای دیدگاه تدافعی در پذیرش سیستم خون هستند. مثل کشورهایی که با معضل افزایش جمعیت روبه رو هستند، با این سیستم می توانند از اختلاط نژادی میان اتباع خود با سایر اتباع جلوگیری نمایند.

۴-۲- سیستم خاک

مطابق این سیستم، همین که فرد متولد شد، تابعیت همان کشور را خواهد داشت و اعطای تابعیت مشروط به محدودیت های قانونی نخواهد بود. این سیستم بر اساس تأمین منافع ملی کشورها بوده و اصولاً کشورهای کم جمعیت با پذیرش آن می توانند بر جمعیت خود بیفزایند. مانند کشورهای کانادا و استرالیا که وسعت زیادی دارند، با اعمال این سیستم می توانند بر جمعیت خود بیفزایند.

این سیستم مبتنی بر سه نظریه ی انطباق سیستم خاک با اصول حاکم بر روابط بین الملل، نظریه ی حمایتی سیستم خاک و نظریه ی تشابه اقامتگاه و سیستم خاک می باشد.

(۵) اصول حاکم بر تابعیت

۵-۱- هر فرد الزاماً باید دارای تابعیت باشد.

الف) با نادیده گرفتن این اصل، معضل بی تابعیتی (آپاتریدی) در حقوق بین الملل خصوصی مطرح می شود.

عوامل بی تابعیتی عبارتند از: جنگ و اشغال نظامی، مهاجرت، ترک تابعیت بدون احراز تابعیت جدید، فقدان تابعیت اصلی.

ب) طرق رفع بی تابعیتی

جلوگیری از سلب تابعیت.

جلوگیری از مهاجرت، جنگ و اشغال کشورها.

حاکمیت انحصاری یکی از سیستم های خاک و خون.

مشروط نمودن اجازه ترک تابعیت افراد به تحصیل تابعیت جدید.

۵-۲- هیچ فردی الزاماً نباید بیش از یک تابعیت داشته باشد.

الف) با نادیده گرفتن این اصل، معضل تابعیت مضاعف ایجاد می شود.

عوامل ایجادکننده ی تابعیت مضاعف عبارتند از : تزامم میان سیستم خاک و خون، تحصیل تابعیت جدید بدون خروج از تابعیت اصلی، اشغال نظامی و ازدواج با اتباع خارجی.

ب) راه های رفع تابعیت مضاعف

پیدا کردن تابعیت مؤثر (گزینش اختیاری تابعیت توسط اشخاص)

ارجاع اختلاف کشورها در انتخاب تابعیت مؤثر به داوری بین المللی.

هماهنگی کشورها و توافقات بین المللی.

۵-۳- تابعیت امری زوال ناپذیر، دائمی و همیشگی نیست.

اراده در تغییر تابعیت نقش اساسی دارد و به نظر عده ای هرکس هرموقع که بخواهد می تواند رابطه ی خود را با کشوری که تابع آن است، قطع کند. در بعضی موارد هم تغییر تابعیت غیر ارادی بوده و به اختیار فرد نمی باشد، مثل ازدواج. (بند ۶ ماده ی ۹۷۶ قانون مدنی و ماده ی ۹۸۷ قانون مدنی)

۶) تابعیت در حقوق بین المللی خصوصی ایران

در نظام حقوقی کنونی ایران قانون جداگانه ای در خصوص تابعیت وجود ندارد و تنها در مواد ۹۹۱-۹۷۶ قانون مدنی به این امر اختصاص داده شده است. در این مواد کلیه ی سیستم های موجود در رابطه با سیستم های تابعیت را به نحوی در خود جای داده است.

- تابعیت ارضی برای کلیه ی سکنه ایران به جز اشخاصی که تابعیت خارجی آنان مسلم باشد، اطلاق می شود. (بند یک ماده ی ۹۷۶)

- تابعیت اصلی بر اساس تولد که مبتنی بر پذیرش سیستم خون است و تنها به اطفالی که پدر آنان ایرانی است اعطا می شود. (بند ۲ ماده ی ۹۷۶)

- تابعیت اطفال مجهول الوالدین که به اطفالی که در ایران متولد شده یا در قلمرو ایران پیدا گردند، تابعیت دولت ایران داده می شود. (بند ۳ ماده ی ۹۷۶)

- تابعیت اصلی بر اساس تولد که مبتنی بر پذیرش سیستم خاک است و به اطفال متولد در خاک ایران از پدر و مادر خارجی که یکی از آنان در ایران متولد شده باشد، تابعیت دولت ایران داده می شود. (بند ۴ ماده ی ۹۷۶) همچنین شامل اطفال متولد در خاک ایران از پدر و مادر خارجی که پس از ۱۹ سالگی به مدت حداقل یکسال در ایران اقامت داشته باشند. (بند ۵ ماده ی ۹۷۶) اما شامل اطفال متولد در ایران از نمایندگان سیاسی و کنسولی، کشورهای بیگانه نمی شود. (تبصره ماده ی ۹۷۶)

- تابعیت براساس ازدواج که بر اساس آن ازدواج زنان بیگانه با مرد ایرانی موجب ایرانی شدن زنان بیگانه پس از ازدواج می شود. (بند ۶ ماده ی ۹۷۶)

- تابعیت اکتسابی که بر اساس مقررات عمومی تحصیل تابعیت دولت ایران، بیگانگان می توانند با داشتن شرایط مصرح در مواد ۹۷۹ و ۹۸۳ قانون مدنی با موافقت دولت ایران، تابعیت ایران را تحصیل نمایند.

بخش دوم : اقامتگاه

(۱) تعریف اقامتگاه

اقامتگاه، رابطه ای مادی، حقوقی و سیاسی است که اشخاص را به قلمرو یک دولت مرتبط می سازد. اقامتگاه اشخاص مربوط به مکانی است که افراد در آن جا ساکن هستند و از آن جایی که اقامتگاه به قلمرو معینی از دولت مرتبط است، قائم مقام تابعیت نیز نامیده می شود.